# MEVLÂNA'DA AŞK FELSEFESİ

Prof. Dr. İsmail YAKIT

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 815
EDEBÎ ESERLER: 344

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-975-437-771-2

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 2010
**4. BASIM**

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: İmak Ofset

Baskı: İMAK OFSET BASIM YAYIN SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Akçaburgaz Mah. 137. Sok.No: 12 Esenyurt / İstanbul / TÜRKİYE
Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

İstanbul- 2022

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

**Prof. Dr. İsmail YAKIT**, 1950'de Denizli'nin Tavas İlçesi Kızılcabölük Bucağı'nda dünyaya geldi. İlk ve ortaokulu memleketinde, liseyi Denizli'de bitirdi. Yüksek tahsilini Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde (1970-1974) tamamladı. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından burslu olarak Fransa'ya gönderildi. "Paris-IV Sorbonne Üniversitesi'nde" doktora yaptı (1974-1979). Doktora tez çalışmaları esnasında, Sorbonne Üniversitesi'nde Mukayeseli Felsefeler Dalı'nda İhtisas Diploması aldı (1976). Kahire (Mısır) Üniversitelerinde araştırmalarda bulundu (1976-1977). Paris Tıp Fakültesi'nin Juvisy Dokümantasyon Merkezinde araştırmalar yaparak "Anthropologie biologique" sertifikası aldı (1978). 1979'da İslam Felsefesi ve Mukayeseli Felsefeler dalında Paris-IV Sorbonne Üniversitesi'nde hazırladığı evrim teorileri üzerindeki doktora tezini "Pekiyi" dereceyle savunarak yurda döndü. Erzurum Atatürk Üniversitesi İslami İlimler (İlahiyat) Fakültesi'ne Dr. Asistan olarak girdi (1980). KKTC'nde Yedek Subay olarak askerlik yaptı (1980-1981). Yardımcı Doçent oldu (1982). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Türk-İslam Düşüncesi Tarihi Anabilim Dalı'na naklen tayin oldu(1984). Doçent oldu(1986). İslam Felsefesi Profesörlüğü'ne yükseltildi ve akabinde SDÜ İlahiyat Fakültesi Kurucu Dekanlığı'na tayin edildi (1993). Üç dönem arka arkaya dekanlık yaptı (1993-2003). Bu arada Sosyal Bilimler Enstitüsü Kurucu Müdürlüğü görevini de yürüttü (1993-1999). **Akdeniz Üniversitesi Felsefe Bölümü Bilim Tarihi ve Felsefesi Anabilim Dalı Başkanlığına atandı (2010). Burada bir dönem Felsefe Bölüm Başkanlığı da yaptı.(2014-2017). 2017 yılı Temmuz ayında yaş haddinden emekli oldu.**

Fransızca ve Arapça bilen Prof. Dr. İsmail Yakıt'ın birçok yayını bulunmaktadır. Çalışmalarının bir kısmı İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Arapça, Almanca, Özbekçe, Uygurca ve Japoncaya çevrilmiştir.

140'ın üstünde ulusal ve uluslar arası kongre, panel ve sempozyumlarda yayımlanmış bildirisi ve ulusal ve uluslararası dergilerde yayımlanmış 70'in üstünde makalesi vardır.

**Telif Kitapları:**

1) *Ihvan-ı Safa Felsefesinde Bilgi Problemi* İÜ Edebiyat Fak. Yay., İstanbul, 1992.
2) *Türk İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, 592 s. Ötüken Neşr., IV. Baskı, İstanbul, 2017.
3) *Batı Düşüncesi ve Mevlâna,* 195 s., Ötüken Neşr., III. Basım, İstanbul, 2013.
4) *Atatürk ve Din*, Ötüken Neşr., X. Basım, İstanbul, 2016
5) *İslam'da Bilim Tarihi,* 310 s., Tuğra matb., Isparta, 2002.
6) *Arşiv Belgeleri Işığında Kızılcabölük,* 220 s., Tuğra Matb., Isparta, 2002

7) *Yunus Emre'de Sembolizm*: *Çıktım Erik Dalına*, Ötüken Neşr., 3. Basım, İstanbul, 2015
8) *Türk-İslam Düşüncesi Üzerine Araştırmalar,* 247 s., Ötüken Neşr., II. Basım, 2013
9) *Osmanlı Araştırmaları,* 270 s., Fakülte Kitapevi, Isparta, 2002
10) *Hz. Peygamberi Anlamak*, 175 s., Ötüken Neşr., 4. Basım, İstanbul, 2017
11) *Kur'an'ı Anlamak*, 224 s., Ötüken Neşr., 4. Basım, İstanbul, 2017.
12) *İslâm'ı Anlamak*, 444 s. Ötüken Neşr., 3. Basım, İstanbul, 2017
13) *Geçmişten Günümüze Uzunpınar (Pınarlar)*, 145 s., Denizli, 2009
14) *Zaman Değirmeni (Dörtlükler)*, Ötüken Neşr., İstanbul, 2009, 165 s.
15) *Yakut'tan Tarihler,* 672 s., Ötüken Neşr., II. Basım, İstanbul, 2012
16) *Tıp Felsefesi ve Etiği Üzerine,* 230 s., Ötüken Neşr., 2. Basım, İstanbul, 2015
17) *Mevlâna'da Aşk Felsefesi,* 150 s. Ötüken Neşr., 3. Basım, İstanbul, 2013
18) *Hatıralarıyla İz Bırakanlar,* 312 s. Ötüken Neşr., İstanbul, Ocak 2016.
19) *Türklüğü Tartışılan Meşhurlar,* 120 s. Ötüken Neşr., İstanbul, 2016
20) *Kur'an-ı Hakîm Meâli, Semantik Analizli, Açıklamalı ve Yorumlu*, 755 s., Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2020

**Tercümeleri**

21) *İbn Sînâ Felsefesi ve Ortaçağ Avrupa'sındaki Etkileri*, (A.-M. Goichon'dan terc.), III. Baskı, İstanbul, 2000.
22) *İbn el-Arabî ve Fahreddin el-Râzî'nin Düşüncesinde İlâhî "BEN" ile Beşerî "BEN"*, 64 s (R. Arnaldez'den terc.), İstanbul, 1985.
23) *Farabi Galenos'u Niçin Eleştirdi? Farabi'nin "Er-Reddu Ala Câlinus"* adlı kitabının tercümesi: *"Tıp Felsefesi ve Etiği Üzerine"* adlı kitabımızın içinde, Ötüken Neşr., İstanbul, 2015
24) *Galenos'un "Erdemli Tabip Bir Filozof Olmak Zorundadır"* Adlı Eseri, *"Tıp Felsefesi ve Etiği Üzerine"* adlı kitabımızın içinde, Ötüken Neşr., İstanbul, 2015

İletişim için: ismailyakit@gmail.com
www.ismailyakit.com

Aşk önderi
Mevlâna Celaleddin Rumi'nin
aziz ruhuna ithaf ediyorum.

**İsmail YAKIT**

# İçindekiler

Önsöz ..... 13

**I. BÖLÜM**
**MEVLÂNA'DA AŞK VE İNSAN**

*A- Mevlâna'ya Göre Sevgi ve Aşkın Anatomisi* ..... 19
1- Sevgi ve Aşk Kavramları ..... 19
2- Mevlâna'nın Sevgi ve Aşka Bakışı ..... 21
*B- Mevlâna'da Aşk Odaklı Evrensel İnsan = İnsan-ı Kâmil* ..... 26
1- Düşünce Tarihinden İnsan Tanımları: ..... 26
a) Orta ve Modern Çağdan Örnekler ..... 28
b) Türk-İslam Felsefelerinde İnsan Telakkileri ..... 30
c) İnsanın İdealleştirilmesi ..... 32
2- Mevlâna' ya Göre İnsan ..... 32
a) İnsan-ı Kâmil Evrensel İnsandır ..... 35
b) İnsan-ı Kâmil Tanrı Ustûrlâbıdır ..... 38
*C- Mevlâna'ya Göre Aşk, Akıl ve Felsefeye Alternatif mi?* ..... 41
1- Aklın Değeri ..... 42
2- Aklın Kritiği: Zaafları ve Sınırları ..... 47
3- Felsefe ve Filozoflar ile Hikmet ve Hakîmler ..... 51
4- Aşk Bir Alternatif mi? ..... 54

**II. BÖLÜM**

**MEVLÂNA'DA AŞK FELSEFESİ**

*A- Mevlâna'da Aşk Metafiziği* ..... 59
1- Düşünce Tarihinde Aşk Üzerine Bir Gezinti ..... 59
2- Varlık ve Aşk ..... 61
3- Âşık-Maşuk İlişkisi ..... 64
4- Uluhiyet Aynası=İnsan-ı Kâmil ..... 65
5- Ölümsüzlük Yolcusu Aşığın Vasıfları ..... 65
*B- Mevlâna'da Aşk Ahlâkı* ..... 70
1- Mevlâna'da Aşk-Ahlak İlişkisi ..... 70
2- Mevlâna'da Aşk Ahlakının Nitelikleri ..... 74
3- Zahmetsiz Aşk Var mıdır? ..... 75
4- Maşukun Sıfatına Bürünmek ..... 79
5- Edep İlkesi ..... 81
*C- Mevlâna'da Aşk Estetiği* ..... 85
1-Estetik Üzerine ..... 85
2- Mevlâna Öncesi Estetik–Sevgi İlişkisi ..... 87
3- Mevlâna'nın Güzellik Anlayışı ve Aşk ..... 90
a) İnsanda Güzellik Duygusu Fıtrîdir ..... 91
b) Mutlak Güzelliğin Tecellisi ..... 92
c) Hayranlıktan Aşka ..... 93
d) Estetik Haz ve Aşktan Vuslata ..... 94
*D- Mevlâna'ya Göre Aşkın Gücü* ..... 96
1-Aşkın Gücünün Tabiat Varlıklarıyla İfâdesi ..... 97
2- Aşkın Gücünün Dinî Kavramlarla İfâdesi ..... 99
3- Aşkın İnsandaki Tezâhürü ..... 107
a) Aşk İnsana Hayat Verir ..... 107
b) Aşk İnsanın Gıdasıdır ..... 108
c) Aşk İnsanı İlahî Varlık'a Götürür ..... 108
d) Aşk Izdırabı İnsanı Mecnun Eder ..... 109
e) Aşk İnsanı Dünyaya Bağlanmaktan Korur ..... 110
f) Aşk İnsanı Olumsuz Sıfatlardan Arındırır ..... 110
g) Aşk İnsana Olumlu Sıfatlar Kazandırır ..... 112
h) Aşk Ruhun Hürriyetini Gerçekleştirir ..... 113

4- Aşkın Toplumsal Etkisi ..... 114
*E- Aşk Felsefesi Açısından Mevlâna'nın Muhammed İkbâl'e Etkisi* ..... 116
1- İkbâl ve Eserleri Hakkında ..... 116
2- İkbâl'de Manevî Değişim ve Mevlâna ..... 119
a) Kaderciliği Reddetmesi ..... 121
b) Vahdet-i Vücutçuluğu Reddetmesi ..... 121
c) Dinamik Bir Hayat Felsefesini Benimsemesi ..... 122
3- Benlik (=Ego) ve Benlik Terbiyesi ..... 124
a) Benlik ve Hareket ..... 125
b) Benlik ve Özgürlük ..... 126
c) Benlik ve Tanrı ..... 127
4- İkbâl'in Aşk Felsefesi ve Mevlâna ..... 128
a) Aşk ve Evrensellik ..... 130
b) Aşk ve Benlik ..... 132
c) Aşk ve Akıl ..... 133
d) Aşk ve İlim ..... 134
e) Aşk ve Ahlak ..... 136
f) Aşk-İman ve Din ..... 137
Sonuç ..... 141
Kaynaklar ..... 147

# Önsöz

BUGÜN etrafımıza şöyle bir baktığımızda pek çok düşünce, fikir ve felsefî akımlarla kuşatılmış olduğumuzu görürüz ve bunlarla kendimize bir yön vermeye, hayatımızı tanzim etmeye çalışırız. Ümidi, kurtuluşu, mutluluğu hep bunlarda ararız. Mesela çağın en önemli felsefî akımlarından biri *varoluşçuluk* diye tercüme ettiğimiz *"egzistansiyalizm"*dir. Bu akım insan problemleriyle uğraşmayı kendine konu edinerek onu en temel sorun kabul etmiştir. Bu akım insanın yabancılaşması, yalnızlığı, özgürlük çabası, ölüm korkusu, ümitsizliği ve varoluş kriziyle uğraşmış, sonunda intihar yerine isyanı önermiş ve başkaldırmayı tavsiye etmiştir. Kaldı ki, insanın kendi var oluşuna isyan edip baş kaldırması, sevgiden tamamen mahrum olmasının bir tezahürüdür.

Kendi varoluşunun isyanı içinde olan, sevgiden ve aşktan mahrum insanlığa, sevgi ve aşk odaklı bir dünya görüşü sunmak çok önemli hatta hayatî bir reçete olacaktır. Mevlâna'nın sevgiye ve aşka yaptığı, beşeriyet için bir umut kaynağı olan çağrısının ne kadar önem taşıdığı işte bu noktada ortaya çıkar. Nitekim ümitten yoksun, yalnızlığa ve ölüm korkusuna kapılmış çaresiz insanlar *"her kim olursa olsun"*, *"ümitsizlik dergâhı olmayan"* Mevlâna halkasında nefislerini temizleyecek, sevgi eğitiminden geçecek ve böylece gönüllerindeki aşk fitili ateşlenerek, kendinin, kendi benliğinin ve evrendeki yerinin farkına varacaktır. Böylece kendi özüne, isyandan itaate, nefretten sevgiye ulaşarak, kendini bütün

varlığı kaplayan bir sevginin ve aşkın içinde bulacaktır. Varlık sevgisi üzerine oturan bu temiz benlikle kendine, ailesine, topluma ve kendini var kılana karşı görevini huzur içinde yapmanın ve uyumlu davranışlarda bulunmanın mutluluğunu yaşayacaktır.

İşte bu düşüncelerden hareketle, Mevlâna'nın aşk ve sevgi konusundaki sözleri felsefî bir analizle incelenmeli ve diğer felsefî doktrinler içerisindeki yeri gösterilmeliydi. Böylece onun düşüncelerinin, diğer düşünce ve görüşler karşısında beşeriyet için ne kadar gerekli olduğu kendiliğinden görülmelidir. Ancak bazı kesimler tarafından her nasılsa Mevlâna felsefî düşünce ve analizlerin dışında tutulmaya çalışılmış ve çalışılmaktadır. Onu sadece bir mutasavvıf ve şair olarak ele almak istemişlerdir. Hâlbuki o, bu özelliklerini de aşan ve felsefî düşünceye çok malzeme veren nadir kişilerden biridir.

Mevlâna'nın eserlerinde yer alan aşk kavramı, elinizdeki bu eserde felsefî bir platformda ele alınmış, özellikle metafizik, ahlak, estetik, hatta psikolojik perspektiflerden incelenmiştir. Bu konular daha önce, uluslararası bilimsel toplantılarda savunduğum ve tartışmaya açtığım konulardır. Her biri farklı yerlerde yayınlanmış olsa da burada yeniden gözden geçirilmiş ve bir kitap formatı içerisinde gerekli ilave ve düzeltmeler yapılmıştır. Hangi bölümün hangi toplantıda ele alındığı dipnotlarda belirtilmiştir. Görüldüğü gibi, Birinci bölümde "Mevlâna'da Aşk ve İnsan"; İkinci bölümde ise "Mevlâna'da Aşk Felsefesi"ne ilişkin konular yer almaktadır. Tercümelerde Gölpınarlı ile İzbudak tercümelerini esas aldık. Bununla beraber diğer tercümelerden de istifade ettik. Bunları parantez içinde gösterdik.

Bu eserimizin, ünlü düşünürümüz Mevlâna'nın fikirlerinin daha iyi anlaşılmasına, diğer düşünce ve görüşler içerisinde daha belirgin olarak beşeriyetin bunalımlarının çaresi olduğunun görülmesine katkı sağlaması dileğiyle…

**Prof. Dr. İsmail YAKIT** Isparta, Mart 2010

I. BÖLÜM

# Mevlâna'da Aşk ve İnsan

# *A- Mevlâna'ya Göre Sevgi ve Aşkın Anatomisi*

## 1 - Sevgi ve Aşk Kavramları

SEVGİ kelimesi, Türkçemizde sevmek mastarından gelir. Klasik kaynaklarda bu kelimenin karşılığı *"hub"* sözcüğüdür. Hub, Arapça'da kaynama noktasına gelmiş suyun üstüne çıkmaya başlayan kabarcıkların adı olup, buna *habbe ve habâb* da denir. Nitekim muhabbet kelimesi de buradan alındığı için, susamışlıktan veya fazla arzudan dolayı kalbin kaynamaya ve habbeler çıkarmaya başlamasıdır. İnsan fıtratında var olan sevgi üzerine pek çok şeyler söylenmiştir. Fıtrî bir özellik olduğundan, insan hayatta pek çok şeyi sevebilir. İnsan kendini, çevresini, ailesini, para, makam, şöhret vb. gibi pek çok şeyi sevgi objesi yapabilir. Hatta madde ötesi varlıkları bile. Mesela *"ilahî aşk"* veya *" Allah sevgisi"* tabir edilen sevgiler bu gruptandır. Ancak unutmamak gerekir ki, insan ne kadar çok şeyi severse sevsin sevgi aslında tektir ancak objeleri farklıdır.

Sevginin ferdî ve sosyal pek çok faydası olduğu, hatta sadece insan değil, bütün varlıkların eğitimine temel

# *B- Mevlâna'da Aşk Odaklı Evrensel İnsan = İnsan-ı Kâmil**

BİR fikrin, bir düşüncenin, bir tasavvurun büyüklüğü veya evrenselliği; takdir edilir ki, o konuda ortaya atılan diğer fikir, düşünce ve tasavvurlarla yapılacak karşılaştırmalarda ortaya çıkar. Bu itibarla burada sadece Mevlâna'nın fikir ve görüşlerini ele almayacağız, onun dışında, insan konusunda düşünce tarihinde neler telaffuz edilmiştir kısaca onlara da yer vereceğiz. Bunun sonucu Mevlâna'nın insan anlayışı ve onun evrensel boyutu daha iyi görülecek ve düşünce tarihindeki yeri daha iyi anlaşılacaktır. Bu konuda daha fazla bilgi edinmek isteyenler daha önce neşrettiğimiz *"Batı Düşüncesi ve Mevlâna"* (Ötüken, 2000) adlı kitabımıza müracaat edebilirler.

## 1- Düşünce Tarihinden İnsan Tanımları:

* "Mevlâna'ya Göre İnsanın Evrenselliği", (*Mevlâna* adlı kitabın içinde bir bölüm) T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 2007, s. 179, 187.

## *C- Mevlâna'ya Göre Aşk, Akıl ve Felsefeye Alternatif mi?**

BİLİNDİĞİ üzere *akıl* kelimesi dilimize Arapça'dan geçmiştir ve bağlamak anlamına gelmektedir. İnsanın duygular, kavramlar ve olaylar arasındaki bağlantı kurma melekesine verilen addır. Batı dillerinde ise *intelligent* kelimesiyle anlatılır. Seçim yapan melekenin adıdır. Türkler, bu kavrama *us* demişlerdir ki, o da daha ziyade davranışları kontrol eden melekenin adıdır.

İnsanı diğer canlı varlıklardan ayıran özelliği başta olmak üzere, onun maddî ve manevî bütün inanç ve değerlerinin ölçüsü ile bilim ve teknoloji adına mal edilebilecek her türlü üretimin hepsi, akıl ve aklın ürünüdür. Hatta bir Alman filozofunun dediği gibi, *"ampülde yanan tungsten madeni değil, insan aklıdır"*.

Her zaman sorulan şu soruyu burada da soralım: Akıl bu derece önemli bir nimet iken acaba bizim bütün problemlerimizi çözmeye, bizi hakikate götürmeye muktedir midir? Düşünce tarihine baktığımız zaman, bu konunun

---

* "Mevlâna'ya Göre Aşk, Akıl ve Felsefeye Alternatif mi?" *Uluslararası Türk tasavvuf Kültürü ve Mevlâna Sempozyumu*, 29-30 Eylül, 2007, Manisa.

II. BÖLÜM

# Mevlâna'da Aşk Felsefesi

# *A- Mevlâna'da Aşk Metafiziği**

## 1- Düşünce Tarihinde Aşk Üzerine Bir Gezinti

MEVLÂNA'DA aşk metafiziğini anlayabilmek için, önce bu konuda fikir yürütmüş düşünce tarihindeki bazı simaların görüşlerini görmek gerekecektir. Zira pek çok kavram insanlık tarihi kadar eskidir. Bazılarına göre aşkın tarihi insanın tarihinden de eskidir. Birçok filozof ve mutasavvıf, sistemlerinde aşka önemli bir yer ayırmışlar ve varlığın sebebini de aşk olarak göstermişlerdir. Nitekim *"sebep sonuçtan daima öncedir"* ilkesine göre aşk evrenden de eskidir.

Empedokles, dört unsurun (toprak-su-hava-ateş) birleşmesini aşkla açıklar. Ayrılmaları nefretledir. Ona göre, tabiatta aşk ve nefret çatışma halindedir.

Platon'a göre aşk, cismanî ve ilahî olarak ikiye ayrılır. Geçici güzelliklere olan aşk cismanî, salt güzelliğe duyulan aşk da ilahîdir. Salt güzellik ve iyilik ise ancak Tan-

---

* "Mevlana'da Aşk Metafiziği", *Türk Kültürü ve Sanatında Mevlâna ve Mevlevîlik Ulusal Sempozyumu*, Sümam yayınları, Bildiriler, Konya, 2007.

# *B- Mevlâna'da Aşk Ahlâkı**

## 1- Mevlâna'da Aşk-Ahlak İlişkisi

MEVLÂNA'NIN aşk felsefesinin temel konularından birisi aşk ahlâkıdır. Aşk ahlâkı, merhum hocam Hilmi Ziya Ülken'e göre; maddeye esir olmamanın, Allah'a yani sonsuz birliğe ulaşmanın, fertte cemiyeti, insanda insanlığı sevmenin, şekle değil tecelliye bakmanın, her yerde ve her şeyde O'nu görmenin adıdır (Ülken, *Aşk Ahlâkı*, s. 37). Mevlâna, bu hedefe aşk ve ahlâkın bir ve bütünlüğü sayesinde varılabileceğini savunur. Öyleyse aşkın ahlâkta oynadığı rolü daha iyi anlayabilmemiz için, onun aşk ve ahlâk anlayışına bu zaviyeden bakmamız gerekecektir. Şurası muhakkaktır ki, Mevlâna'nın bütün eserleri, aşk kavramının odak teşkil ettiği bir zeminde ele alınmıştır. Bir metaforla ifâde etmemiz gerekirse, pergelin sabit ayağı aşkın üstünde hareketli ayağı da diğer bütün konuları çevirmektedir.

---

* "Mevlâna'da Aşk Ahlakı", *International Symposium on Mevlâna Celâleddin Rumî*, 8-12 May, 2007. Ministry of Culture and Tourism, İstanbul-Konya, 2007.

## *C- Mevlâna'da Aşk Estetiği**

MEVLÂNA'NIN "Aşk felsefesi"nin bir diğer boyutu aşk estetiğidir. Bu çalışmamızda bu konuya ağırlık vereceğiz. Gerçi daha önce *"Mevlâna'da estetik"* üzerine bir bildirimiz olmuştu. (Bkz. 9. Milli Mevlâna Kongresi, 15-16 Aralık 1997) O çalışmada konu daha ziyade estetik tavırlar açısından ele alınmıştı. Şimdi ise konumuz itibarıyla burada, aşk odaklı bir estetik anlayışının hâkim olduğu Mevlâna'da, mutlak ve izafî güzellik anlayışından vuslata gidiş konusunu derinleştirmek istiyoruz. Bunun için o çalışmamızdaki fikirleri burada özetlememiz ve Mevlâna'dan önceki estetik anlayışları tekrar ele almamız gerekecektir. Ancak bu şekilde Mevlâna'yı düşünce tarihinde lâyık olduğu yere oturtabiliriz.

### 1-Estetik Üzerine

Estetik kelimesi, Grekçe *"aisthetikos (=aisthanestai)"* dan Latinceye *"aestetica"* şeklinde oradan da Avrupa dillerine *"esthétique* (Fr.), *aesthetics* (İng.), *aesthetik* (Alm)*"* şek-

* Mevlana'da Aşk Estetiği, *Mevlana Araştırmaları Dergisi(The Journal of Rumi Studies)*, Yıl: 1, S., 1, s. 35-43, Konya, 2007.

## *D- Mevlâna'ya Göre Aşkın Gücü**

MEVLÂNA, on binlerce beyitten müteşekkil eserlerinde aşkı anlatırken, onun gücünü tasvir ederken pek çok metaforlar yapar. Aslında bu husus, büyük düşünürlerin sık sık baş vurduğu bir yöntemdir. Zira metaforik anlatımlarda esas olan; soyut kavramların somut örneklerle anlatılmasıdır. Aşk, bilindiği üzere, son derece soyut bir kavramdır. Onu yaşayan âşığın halleri, psikolojisi, ve aşkın insanda ve evrende tezâhür edişi, gücü ve etkisi gibi bir çok hususta Mevlâna, çok çeşitli benzetmeler yaparak metaforik anlatıma baş vurur. Bu anlatımlarda onun, bir takım kinâyeler, mecazlar ve mübalağalı ifâdelerle dolu bir üslûp kullanması, hem muhâtabın ilgisini ve dikkatini çekmek hem de konunun önemini vurgulamak ve düşündürmek için olduğu açıktır.

Konu aşk olunca Mevlâna, onu yere göğe sığdıramaz. Çünkü o, öyle bir iksirdir ki, onsuz vuslat olmaz, Hakk'a ulaşmanın yegâne yolu ve aracı aşktır. Evren'in var oluş sebebi de aşktır. Çünkü aşk Tanrı sıfatıdır. Bu sebeple ezelî ve ebedîdir. Her varlıkta tecelli eder. İşte âşık, Ma-

---

* "Mevlana'ya Göre Aşkın Gücü", *Uluslararası Mevlana ve Mevlevilik Sempozyumu*, 26-28 Ekim 2007. Harran Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Şanlıurfa.